

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.54>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ ЯК ГАРАНТІЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Пушкар С.І.,
*аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
адвокат, виконавчий директор
з правового забезпечення ДП «НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ»,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5027-7962>
e-mail: sipushkar@gmail.com*

Пушкар С.І. Забезпечення незалежності суддів як гарантія їх діяльності.

У статті приділено увагу засаді незалежності суддів та її значенню для діяльності судової гілки влади. Проаналізовано кількість випадків порушення незалежності суддів на основі статистичних показників Вищої ради правосуддя. Висвітлено тенденцію до зменшення кількості випадків втручання у суддівську діяльність упродовж 2020-2022 р. Висловлено припущення щодо кількості повідомлень щодо дій, що порушують гарантії незалежності суддів або підривають авторитет судової гілки влади, які надійдуть у 2023 р. Автором проаналізовано підходи до визначення поняття «незалежність судді», що дозволило зробити висновок щодо того, що незалежність судді має на меті забезпечення якості правосуддя та належного рівня захисту прав і свобод людини. У зв'язку з цим під незалежністю судді запропоновано розуміти законодавчо закріплену гарантію суддівської діяльності, що реалізується завдяки передбаченим законом механізмам, та має на меті забезпечення справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення правових спорів у суді. В роботі також досліджено перелік ознак незалежності суддів. Запропоновано його розширення такими ознаками як: 1) ця засада забезпечується рядом гарантій, які поширюються на особу у виключному випадку – наявності у неї статусу судді; 2) має як національний, так і міжнародний рівень закріплення; 3) забезпечується діяльністю органів та осіб, до компетенції яких законом віднесено відповідні повноваження.

Крім того, автором приділено увагу поняттю «гарантії незалежності суддів», звернуто увагу на класифікацію цих гарантій. Запропоновано авторське визначення поняття «гарантії незалежності суддів» – система заходів та механізмів, що передбачають діяльність органів та осіб, до повноважень яких віднесено забезпечення неприпустимості неправомірного втручання, впливу або тиску на суддю у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя.

У роботі також підкреслено, що ключову роль у забезпеченні незалежності суддів відіграє ВРП, яка за результатами розгляду повідомлень про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя ухвалює рішення про вжиття певних заходів реагування. Визначено, що з урахуванням наміру України здобути членство в Європейському Союзі, проблема порушення незалежності суддів потребує якнайшвидшого вирішення.

Ключові слова: суд, суддя, незалежність суддів, судова влада, правосуддя, Вища рада правосуддя, гарантії незалежності суддів.

Pushkar S. Ensuring the independence of judges as a guarantee of their activities.

The article focuses on the principle of independence of judges and its importance branch of power. The number of cases of violations of the independence of judges was analyzed based on statistical indicators of the High Council of Justice. The trend towards a decrease in the number of cases of interference in judicial activity during 2020-2022 is highlighted. Assumption is made regarding the number of reports of actions that violate guarantees of the independence of judges or undermine the authority of the judicial branch of power, which will arrive in 2023. The author analyzed the approaches to defining the concept of «independence of a judge», which made it possible to conclude that the independence of a judge aims to ensure the quality of

justice and the proper level of protection of human rights and freedoms. In this regard, the independence of a judge is proposed to be understood as a legally established guarantee of judicial activity, which is realized thanks to the mechanisms provided by law, and aims to ensure a fair, impartial and timely consideration and resolution of legal disputes in court. The work also examines the list of signs of independence of judges. It is proposed to expand it with such features as: 1) this principle is provided with a number of guarantees that apply to a person in the exceptional case of having the status of a judge; 2) has both a national and an international level of consolidation; 3) is ensured by the activities of bodies and persons to whose competence the law assigns relevant powers.

In addition, the author paid attention to the concept of «guarantees of the independence of judges» and to the classification of these guarantees. The author's definition of the concept of «guarantees of the independence of judges» is proposed as a system of measures and mechanisms that provide for the activities of bodies and persons whose powers include ensuring the inadmissibility of undue interference, influence or pressure on a judge in connection with his administration of justice.

The work also emphasizes that the key role in ensuring the independence of judges is played by the High Council of Justice, which, based on the results of consideration of reports of interference in the activities of judges with regard to the administration of justice, decides to take certain response measures. It was noted that taking into account the intention of Ukraine to gain membership in the European Union, the problem of violating the independence of judges needs to be solved as soon as possible.

Key words: court, judge, independence of judges, judiciary, justice, High Council of Justice, guarantees of independence of judges.

Постановка проблеми. Конституційна засада незалежності суддів є однією з ключових у функціонуванні судової гілки влади. Вона є запорукою належного відправлення правосуддя та, як наслідок, високого рівня довіри населення до судів та суддів. Чинне законодавство передбачає ряд гарантій незалежності суддів, у тому числі наявність прямої заборони на її порушення та притягнення до відповідальності у випадку вчинення дій, що порушують гарантії незалежності суддів або підривають авторитет судової гілки влади. Зазначимо, що результати узагальнення інформації Вищою радою правосуддя (надалі – ВРП) свідчать про тенденцію зменшення кількості випадків порушень незалежності суддів упродовж декількох останніх років. Так, у 2020 р. до ВРП надійшло 341 повідомлення щодо порушення суддівської незалежності, у 2021 р. – 275 [1, с. 8], у 2022 р. – 128 [2, с. 7]. Натомість, протягом січня – травня 2023 р. ВРП вже було розглянуто 98 повідомлень [3], що дає нам можливість припустити, що цей рік за показниками перевищить попередній. Подібна ситуація, на нашу думку, обумовлюється викликами воєнного стану, розбалансуванням суспільних відносин та бажанням сторонніх осіб вплинути на рішення суддів у справах, які у мирний час не були настільки поширеними.

Стан розробки теми. Деякі аспекти обраної проблематики вже були висвітлені в роботах В.В. Городовенко, В.О. Гринюка, С.В. Ківалова, О.Г. Крижової, Р.О. Куйбіди, Ю.Є. Полянського, М.Д. Савенка, В.О. Скрипченка, Н.М. Шульгач та ін. Окремої уваги хотілось би приділити таким комплексним дослідженням як дисертаційні роботи Т.В. Галайденко «Гарантія незалежності суддів та їх реалізація в сучасній Україні» (2013 р.) [4], І.В. Камінської «Незалежність суду як засада організації судової влади» (2016 р.) [5] та П.В. Горінова «Адміністративно-правове регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів» (2021 р.) [6].

Отже, проблема забезпечення незалежності суддів вже упродовж тривалого часу не втрачає своєї актуальності серед науковців та практиків, проте з урахуванням сучасних викликів, призупинення та поновлення роботи ВРП потребує подальшого дослідження.

Метою статті є з'ясування змісту засади незалежності судді як однієї з гарантій суддівської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи поняття «незалежність суддів» варто зазначити, що в юридичній літературі відсутній єдиний підхід до його розуміння. Так, Т.В. Галайденко пропонує під незалежністю судді розуміти елемент його правового статусу, забезпеченого державно-правовими гарантіями, вільно, неупереджено і справедливо здійснювати судочинство за своїм внутрішнім переконанням на підставі та у межах закону, без будь-якого неправомірного впливу для ефективного захисту прав і свобод людини та інтересів держави [4, с. 4]. У свою чергу, М.Д. Савенко вважає, що незалежність суддів є системою заходів, що забезпечують вирішення спірного правового питання суддею за своїм внутрішнім переконанням на підставі закону без будь-якого стороннього втручання у здійснення правосуддя як ефективний захист прав і свобод людини [7, с. 98].

В.О. Скрипченко, досліджуючи засаду незалежності судді, виокремлює два її аспекти: 1) зовнішній (відображає місце суду в системі поділу влади та полягає у створенні такого становища судів, яке забезпечує здійснення ними правосуддя незалежно від будь-якого впливу); 2) внутрішній (передбачає процесуальну незалежність судді, тобто його незалежність під час розгляду справи від сторін, прокурора, інших суддів, голови суду, інституцій судової влади тощо) [8, с. 188]. По іншому розглядає зміст цього поняття Р.О. Куйбіда, який зауважує, що незалежність суддів проявляється на двох рівнях – інституційному та індивідуальному. На інституційному рівні незалежність суддів має розумітися як незалежність судової влади, тобто спроможність судів здійснювати правосуддя, не піддаючись будь-якому втручанню, насамперед із боку інших гілок влади. У свою чергу, незалежність суддів на індивідуальному рівні проявляється в тому, що судді вирішують судові справи відповідно до їхньої власної оцінки доказів, права і справедливості без примусу, підкupu, втручання, погроз із боку влади або окремих громадян [9, с. 154-155].

Проаналізувавши запропоновані визначення та підходи, погоджуємося, що незалежність судді має на меті забезпечення якості правосуддя та належного рівня захисту прав і свобод людини. Крім того, варто акцентувати увагу на тому, що засада незалежності суддів виступає законодавчо закріпленою гарантією суддівської діяльності, що реалізується завдяки передбаченим законом механізмам, та має на меті забезпечення справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення правових спорів у суді.

В юридичній літературі доволі ґрунтовно висвітлено ознаки незалежності суддів, а саме – вона: 1) не є абсолютною, адже обмежена законом, процедурними рамками, в межах яких здійснюється судова влада; 2) є легітимною лише під час здійснення процесуальної діяльності судді; 3) містить елемент особистісної незалежності суддів (тобто наявність у судді певних морально-психологічних якостей, які сприяють реалізації права судді самостійно приймати рішення по справі); 4) передбачає незалежність як від зовнішнього (фактори, що знаходяться за межами судової системи), так і внутрішнього (фактори усередині самої судової системи) впливу на процес прийняття суддею рішення по справі; 5) забезпечується погрозою застосування кримінального покарання у випадку порушення незалежності судді (до прикладу, ст. 376 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну відповідальність за втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню суддею своїх службових обов'язків чи домогтися винесення неправосудного рішення) [10, с. 17].

У цілому погоджуємося із запропонованим переліком ознак, проте вважаємо за можливе його розширення.

Так, варто зазначити, що, по-перше, засада незалежності суддів стосується, відповідно до положень ст. 48 Закону «Про судоустрій і статус суддів» [11], незалежності осіб з особливим статусом – суддів. По-друге, незалежність суддів в Україні забезпечується не лише актами національного законодавства (Конституцією України 1996 р., Законами України «Про судоустрій і статус суддів» 2016 р., «Про Вищу раду правосуддя» 2016 р. тощо), але й нормами міжнародного законодавства (Основними принципами незалежності судових органів 1985 р., Рекомендацією Ради Європи N (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» 1994 р., Бангалорськими принципами поведінки суддів 2006 р., Європейською хартією про закон «Про статус суддів» 1998 р., Загальною (Універсальною) хартією судді 1999 р. тощо). По-третє, незалежність суддів забезпечується діяльністю органів та осіб, до компетенції яких законом віднесено відповідні повноваження. В рамках цієї ознаки передусім звернемо увагу на роль ВРП у забезпеченні незалежності суддів. Так, ст. 131 Конституції України на ВРП покладено повноваження із забезпечення незалежності суддів [12]. Це положення знайшло подальше відображення в Законі України «Про Вищу раду правосуддя». До прикладу, ст. 1 закону, закріплюючи статус ВРП, передбачає, що цей конституційний орган державної влади та суддівського врядування діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади. У свою чергу, ст. 3 цього закону серед повноважень ВРП виокремлює життя заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів [13]. Видається логічним, що повноваження Голови ВРП, як керівника цього органу, у своїй сукупності також спрямовані на забезпечення незалежності суддів, адже саме він організує роботу ВРП та несе відповідальність за виконання покладених на неї функцій.

Щодо деяких інших органів, які також беруть участь у забезпеченні незалежності суддів, то звернемо увагу, до прикладу, на Раду суддів України та Державну судову адміністрацію України. Відповідно до Положення «Про Раду суддів України», цей орган суддівського самоврядування розробляє та організовує виконання заходів щодо забезпечення незалежності судів і суддів. Крім того, Рада суддів України співпрацює з ВРП з питання підготовки останньою щорічної доповіді про стан забезпечення

незалежності суддів в Україні [14]. Щодо Державної судової адміністрації України, то ця служба відповідає за організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади [11], що безумовно є однією з умов незалежності суддів. Відповідно до положень ст. 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» характер діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, а також фізичних і юридичних осіб та їх об'єднань визначено дещо інакше: не забезпечувальним, а зобов'язальним, адже закріплено, що вони зобов'язані поважати незалежність судді і не посягати на неї.

Можна дійти висновку, що у системі органів та осіб, які забезпечують незалежність суддів, саме ВРП належить провідна, визначальна роль. Для всіх інших органів та осіб забезпечення незалежності суддів є одним з багатьох інших завдань, що покладені на них відповідно до законодавства. Щодо ВРП, то ситуація має протилежний характер: хоча її діяльність охоплює дуже широкий спектр повноважень, який стосується практично всіх аспектів професійної діяльності суддів, притягнення до відповідальності, їхньої кар'єри від призначення на посаду і до звільнення тощо, кожна функція ВРП спрямована на реальне досягнення незалежності кожного конкретного судді як в системі державної влади від інших двох її гілок, так і від вказівок керівництва та колег по роботі, суспільного тиску, необґрунтованого переслідування правоохоронних органів тощо.

Отже, пропонуємо серед ознак засади незалежності суддів також виокремлювати те, що незалежність суддів: 1) забезпечується рядом гарантій, які поширюються на особу у виключному випадку – наявності у неї статусу судді; 2) має як національний, так і міжнародний рівень закріплення; 3) забезпечується діяльністю органів та осіб, до компетенції яких законом віднесено відповідні повноваження.

У зв'язку з тим, що нами в рамках ознак засади незалежності було звернуто увагу на наявність певних гарантій її реалізації, розглянемо ці гарантії більш детально. У юридичній літературі під поняттям «гарантії незалежності суддів» розуміються передбачені Конституцією і законами України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та іншими нормативно-правовими актами засоби утвердження суддівської незалежності або усунення чи мінімізації неправомірних зовнішніх чи внутрішніх впливів на суддю під час здійснення ним судочинства, спрямовані на забезпечення постановлення ним законних і справедливих рішень відповідно до процесуального порядку, а також на забезпечення його особистої безпеки й безпеки членів сім'ї як під час здійснення судочинства, так і поза ним [4, с. 9].

У цілому погоджуємося із запропонованим визначенням, проте вважаємо його початок дещо термінологічно перевантаженим. Більш лаконічним, на нашу думку, видається визначення, відповідно до якого гарантії незалежності суддів – це передбачені нормативно-правовими актами засоби мінімізації та усунення негативних зовнішніх та внутрішніх впливів на суддю під час відправлення ним правосуддя, спрямовані на забезпечення постановлення законного і обґрунтованого рішення відповідно до встановленої процедури [15].

Крім того, на наш погляд, не варто обмежуватись розумінням незалежності суддів виключно неправомірними діями щодо нього лише під час здійснення судочинства та правосуддя. Більш точним слід визнати застосування словосполучення «у зв'язку зі здійсненням правосуддя», тому що вплив або тиск на суддю може бути здійснений, як у судовому засіданні, так і у позаробочий час, але стосуватись справи, яку суддя розглядає. Так само неправомірний вплив на безпеку членів сім'ї судді може здійснюватися саме у зв'язку зі здійсненням суддею правосуддя.

Зауважимо, що відповідно до чинного законодавства, незалежність суддів забезпечується широким колом принципів, засад та процедур: 1) особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади, притягнення до відповідальності; 2) недоторканністю та імунітетом судді; 3) незмінністю судді; 4) порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення; 5) заборонаю втручання у здійснення правосуддя; 6) відповідальністю за неповагу до суду чи судді; 7) окремим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установленим законом; 8) належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді; 9) функціонуванням органів суддівського врядування та самоврядування; 10) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту; 11) правом судді на відставку [11].

Позитивним є той факт, що вищенаведені гарантії проаналізовані, серед іншого, з метою наукового згрупування. До прикладу, гарантії виокремлюють: а) особисті професійні; б) соціально-економічні; в) процесуальні гарантії для суддів; г) гарантії безпеки для суддів та членів їх сімей [4]. Крім того, га-

рантії принципу незалежності суддів також поділяють за такими критеріями: 1) за юридичною силою нормативно-правових актів, в яких містяться гарантії (такі, що містяться в законах, і ті, що містяться в підзаконних нормативних актах); 2) за місцем їх закріплення в системі законодавства (загально-правові та галузеві); 3) за видом юридичних норм, які закріплюють гарантії незалежності суддів (матеріальні та процесуальні); 4) за особливістю правового статусу деяких категорій суддів (загальні та спеціальні) [16, с. 133].

Всі гарантії незалежності у сукупності складають певну систему, в якій кожна гарантія так чи інакше підтримує інші, впливає на стан інших гарантій, знаходиться з ними у взаємозв'язку.

Як зазначив Конституційний Суд України, «будь-яке зниження рівня гарантій незалежності суддів суперечить конституційній вимозі неухильного забезпечення незалежного правосуддя та права громадян на захист прав і свобод незалежним судом, оскільки призводить до обмеження можливостей реалізації цього конституційного права, а, отже, суперечить ст. 55 Конституції України» [17]. В сучасних умовах занепаду економіки наведена теза набуває особливої актуальності, адже сьогодні існує проблема фінансового забезпечення судів та суддів, яка має комплексний характер та охоплює як матеріально-технічне забезпечення судів, так і гідну оплату праці суддів, працівників апарату судів, створення належних умов для учасників процесу [10, с. 17]. Умови воєнного стану, звісно, не дозволяють розраховувати на фінансування судової системи у повному належному об'ємі, однак критично важливим для держави є недопущення припинення третьою гілкою влади виконання своїх функцій.

Підсумовуючи викладене, пропонуємо під поняттям гарантій незалежності суддів розуміти встановлену нормативно-правовими актами систему заходів та механізмів, що визначають діяльність органів та осіб, до повноважень яких віднесено забезпечення неприпустимості неправомірного втручання, впливу або тиску на суддю у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя.

На нашу думку, не можна оминати увагою точку зору, відповідно до якої реалізація принципу незалежності суддів має забезпечуватися певними гарантіями, а гарантії – належними процедурами [18, с. 30-31]. У цьому аспекті видається позитивною позиція М.Д. Савенко, який зазначає, що сам факт закріплення положень щодо гарантування такої незалежності Конституцією і законами України та заборони впливу у будь-який спосіб за відсутності чіткого механізму її забезпечення є важливою, але недостатньою умовою [1, с. 75]. У зв'язку з цим варто підкреслити, що ключова роль у забезпеченні незалежності суддів належить ВРП, яка за результатами розгляду повідомлень про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя ухвалює рішення про вжиття заходів реагування, до прикладу: 1) звертається до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів; 2) вносить до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність тощо.

Зауважимо, що судді можуть подавати до ВРП повідомлення про втручання у їхню діяльність щодо здійснення правосуддя у паперовій або електронній формі (шляхом надсилання на електронну адресу ВРП). Крім того, у 2020 р. ВРП налагодила обмін документами з суддями в електронній формі через модуль «Електронний кабінет» підсистеми «Електронний суд». Таким чином, судді отримали можливість миттєво повідомити про втручання у свою професійну діяльність. Позитивно оцінюючи діджиталізацію діяльності ВРП, вважаємо, що цей аспект її роботи потребує окремого ґрунтовного дослідження.

Висновки. Враховуючи намір України здобути членство в Європейському Союзі, проблема порушення незалежності суддів потребує якнайшвидшого вирішення. Крім того, подібна ситуація є неприпустимою для правової, соціальної та демократичної країни, якою є Україна відповідно до Основного Закону. Гарантіями незалежності суддів є сукупність заходів та механізмів, що передбачають діяльність органів та осіб, до повноважень яких віднесено забезпечення неприпустимості неправомірного втручання, впливу або тиску на суддю у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя.

Ключову роль у забезпеченні незалежності суддів відіграє ВРП, яка з поновленням її роботи стикнулася із низкою викликів, що потребували або все ще потребують вирішення (до прикладу, формування кадрового складу членів ВККСУ, створення служби дисциплінарних інспекторів тощо). Попри різноплановий, на перший погляд, характер повноважень ВРП, всі вони мають на меті утвердження незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2021 році. *Вебсайт Вищої ради правосуддя*. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/zvit_2021.pdf.
2. Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2022 році. *Вебсайт Вищої ради правосуддя*. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/zvit_2022.pdf.
3. Протягом січня – травня 2023 року ВРП розглянула 98 повідомлень про втручання у професійну діяльність суддів щодо здійснення правосуддя. *Вебсайт Вищої ради правосуддя*. URL: <https://hcj.gov.ua/photo/protyagom-sichnya-travnnya-2023-roku-vrp-rozglyanula-98-povidomlen-pro-vtruchannya-u-profesiynu>.
4. Галайденко Т.В. Гарантія незалежності суддів та їх реалізація в сучасній Україні: *автореф. дис. канд. юр. наук*. Одеса, 2013. 20 с.
5. Камінська І.В. Незалежність суду як засада організації судової влади: *дис. канд. юр. наук*. Київ, 2016. 214 с.
6. Горінов П.В. Адміністративно-правове регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів: *дис. канд. юр. наук*. Київ, 2021. 229 с.
7. Савенко М.Д. Незалежність суддів та її правове забезпечення. *Етичні та правові проблеми забезпечення незалежності суддів*: Матеріали міжнар. наук.-практ. семінару (м. Харків 30-31 берез. 2005 р.). Харків; Київ: ЦНТ «Гопак», 2006. С. 97–102.
8. Скрипченко В.О. Незалежність суддів як гарантія законності в адміністративному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 176–178.
9. Куйбіда Р.О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: *Монографія*. К.: Атіка, 2004. 288 с.
10. Крижова О.Г. Незалежність судової влади та суддів у контексті реалізації принципу верховенства права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Серія ПРАВО. Вип. 45. Т. 1. С. 15-18. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34078/1/НЕЗАЛЕЖНІСТЬ%20СУДОВОЇ%20ВЛАДИ%20ТА%20СУДДІВ.pdf>.
11. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
12. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
13. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>.
14. Про Раду суддів України: Положення від 16.09.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-10#Text>.
15. Рішення Конституційного Суду України (Велика палата) у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» Кримінального кодексу України від 27 жовтня 2020 р. № 13-р/2020. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/55264-nezalezhnist>.
16. Гринюк В.О. Гарантії забезпечення незалежності суду у кримінальному процесі. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 131–135.
17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 2, абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», статті 138 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (справа щодо змін умов виплати пенсій і щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці) від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/55264-nezalezhnist> др решение суда/
18. Галайденко Т.В. До питання розмежування категорій «принцип незалежності суддів» та «гарантії його реалізації». *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 3. С. 28–40.